

TALABALARDA AXBOROT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI

Xadiyeva Gulbaxor Djumayevna

Buxoro davlat texnika universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Talabalarda axborot madaniyatini shakllantirish – bu zamonaviy ta'lim jarayonida juda muhim ahamiyatga ega bo'lgan yo'nalishlardan biridir. Axborot madaniyati deganda, odamning axborotni to'g'ri qabul qilish, tahlil qilish, undan samarali foydalanish va uni boshqalar bilan bo'lishish qobiliyati tushuniladi. Talabalarda axborot madaniyatini shakllantirishda bir nechta ustuvor yo'nalishlarni ajratish mumkin:

1. Axborotning manbalarini tahlil qilish va tekshirish.
2. Axborotni tanqidiy tahlil qilish.
3. Axborot xavfsizligini ta'minlash.
4. Axborotni samarali qabul qilish va tarqatish.
5. Axborot va axborot texnologiyalari asosida innovatsion fikrlashni rivojlantirish.
6. Axborot madaniyatini jamiyatda qo'llash.
7. Axborot madaniyati bilan bog'liq etikani o'rganish.

Mazkur ustuvor yo'nalishlar har birining mazmunini ko'rib o'tamiz.

1. Axborotning manbalarini tahlil qilish va tekshirish – bu talabalar axborotning ishonchliligi va to'g'riligini aniqlashni o'rganishishi belgilaydi. Ayniqsa, internetda tarqalgan axborotning noto'g'ri yoki manipulyativ bo'lishi mumkinligini yodda tutgan holda, ayniqsa muhimdir. Manbalar ro'yxatini shakllantirish orqali esa talabalar qanday manbalardan foydalanayotganlarini o'rganishlari, ilmiy va rasmiy manbalarni ajratib olishni o'rgatish kerak.

2. Axborotni tanqidiy tahlil qilish orqali talabalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga xizmat qiladi. Talabalar olingan axborotni boshqalardan farqli ravishda, xolis va obyektiv tarzda tahlil qilishni o'rganishlari zarur. Axborotning

maqsadini tushunish, ya'ni har bir axborot ma'lum bir maqsadga xizmat qiladi. Talabalar bu maqsadni aniqlay olishlari va shu asosda axborotni baholashlari kerakligi bilan izohlanadi.

3. Axborot xavfsizligini ta'minlash, ya'ni shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishda talabalar shaxsiy ma'lumotlarni qanday saqlash va ulardan qanday foydalanish kerakligini tushunishlari lozim. Kiberxavfsizlikka oid bilimlar ham muhim bo'lib, internetdagi xavf-xatarlar, kiberhujumlar va zararli dasturlar haqida tushuncha berish, xavfsiz onlayn xatti-harakatlarni o'rgatish ham talabalarda axborot madaniyatini shakllantirishning muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

4. Axborotni samarali qabul qilish va tarqatish: axborotni tez va samarali qabul qilish – talabalar zamonaviy texnologiyalardan (internet, ijtimoiy tarmoqlar, axborot bazalari) samarali foydalanishni o'rganishlari kerakligi, axborotni yaratish va tarqatish – o'z fikrlarini axborot shaklida to'g'ri va samarali ifodalash, matn, video, grafik va boshqa turdagi axborotni yaratish ko'nikmalarini rivojlantirishdan iboratdir.

5. Axborot va axborot texnologiyalari asosida innovatsion fikrlashni rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarni o'rganish, ijodiy fikrlash asosiy rol o'ynaydi. Bunda talabalar yangi texnologiyalar, dasturlar va ilg'or tizimlarni o'zlashtirishlari kerak. Bu, ayniqsa, raqamli asrda zamonaviy ta'lim tizimida ustuvor yo'nalish hisoblanadi, axborot texnologiyalari yordamida yangi g'oyalar ishlab chiqish va muammolarni hal etish bilan izohlanadi.

6. Axborot madaniyatini jamiyatda qo'llash axborot madaniyatining ijtimoiy ahamiyatini anglatadi. Jumladan, talabalar axborot madaniyatining ijtimoiy va madaniy ahamiyatini tushunishlari kerak. Axborotning tarqalishi, jamiyatda qanday o'zgarishlarga olib kelishi mumkinligi haqida bilimlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Axborotni ijtimoiy tarmoqlarda samarali boshqarish orqali ijtimoiy tarmoqlarda axborotni tarqatish va undagi munosabatlarni kuzatishga erishiladi.

7. Axborot madaniyati bilan bog'liq etikani o'rganishda axborotning etik tamoyillari muhim bo'lib, talabalar axborot tarqatish va foydalanishda axloqiy

me'yorlarga amal qilishni o'rganishlari kerak. Bu, ayniqsa, yolg'on axborot (fake news), plagiat va boshqa etik muammolarni oldini olish uchun muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish bo'yicha strategiya" haqida qarori. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi, 2019.
2. Qodirov, A. (2020). "Axborot tizimlari va ularning jamiyatdagi roli."
3. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti, 2020.
4. "O'zbekiston axborot-kommunikatsiya tizimlarini modernizatsiya qilishning innovatsion usullari". Journal of Information Technologies, 2021, Vol. 5, No. 2, pp. 12–18.
5. "Axborot xavfsizligi: nazariya va amaliyot". Mustaqil muallif: B.M.bdulazizov, Tashkent, 2021.
6. Kadirov, T., & Shukurov, D. (2022). Axborot-kommunikatsiya tizimlari va ularning ta'lim tizimidagi roli. Tashkent: O'zbekiston Ta'lim Akademiyasi nashriyoti, 2022.
7. Mansurov, A. R. (2021). Axborot va kommunikatsiya texnologiyalari va ularning jamiyatga ta'siri. Tashkent: O'zbekiston Davlat Universiteti, 2021.
8. Tashkent, A. (2021). Axborot madaniyati: Teoriyaviy asoslar va amaliy muammolar. O'zbekiston Milliy Universiteti, 2021.
9. Azizov, M. T., & Safarov, K. B. (2022). O'zbekistonda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanish istiqbollari. Journal of Contemporary Scientific Research. 2022, Vol. 9, No. 1.